

דילמה בזמן מלחמה: נאמנות לבית או לעבודה?

זהבה דוידוב BPT, MA^{2,1}

¹ יו"ר ועדת האתיקה של הפיזיותרפיסטים בישראל
² החוג לפיזיותרפיה, אוניברסיטת חיפה

לה שכל הצוות צריך להגיע לעבודה, וגם הסטודנטים שלה צריכים להגיע להתנסות. הוא גם ציין שהטיפול במטופלים נמשך, ושצוות הפיזיותרפיסטים כבר צומצם עקב הגיוס למילואים. יחד עם זאת, את ההחלטה אם להגיע לעבודה או לא השאיר המנהל בידי נופר.

הדילמה של נופר, המדריכה הקלינית: האם לנסוע לעבודה או להישאר בבית?

כדי לארגן את המחשבות אשר הציפו אותה, ולהגיע להחלטה כיצד עליה לנהוג, חשבה נופר על הערכים האתיים הבאים לידי ביטוי בדילמה זו. להלן דיון תמציתי בערכים התומכים בהחלטה לנסוע לעבודה, ומנגד ערכים התומכים בהחלטה להישאר בבית.

ההחלטה לנסוע לעבודה:

אחריות אישית וחברתית (Individual and Social Accountability) - כאשר מקצוע יש לנופר אחריות אישית וחברתית כלפי האנשים שבהם מטפלים היא והסטודנטים שלה. כמו כן, יש לה אחריות על איכות ההכשרה שהסטודנטים שלה מקבלים.

הטבה (Beneficence) - היעדרותה תפגע בהמשכיות הטיפול, במטופלים ובהחלמתם.

רעות (Collegiality) - בעצם הגעתה לעבודה תפגין נופר את התמיכה שלה בצוות הפיזיותרפיסטים, ותדגיש את השתייכותה לצוות.

שוויון וצדק (Equality and Justice) - ערך זה מתקשר לערך הרעות עם הצוות. אם נופר לא תגיע לעבודה, יתר חברי

הקדמה: במדור של גיליון זה מתוארת דילמה של מדריכה קלינית שהתעוררה במהלך התנסות בתקופת מלחמת "חרבות ברזל" כאשר הלחימה התרחבה לצפון הארץ. דילמה דומה חווים פיזיותרפיסטים, מנהלי שירות, ובמידה מסוימת גם סטודנטים בהתנסויות. נשמח אם המקרה יידון בין העמיתים. מוצג כאן תיאור המקרה וניתוחו על פי הקוד האתי של הפיזיותרפיסטים בישראל.¹

תיאור המקרה

נופר (שם בדוי) הינה מדריכה קלינית בבית חולים בצפון הארץ ומדריכה שלושה סטודנטים לפיזיותרפיה בהתנסותם הראשונה. בתחילת ההתנסות, רוב הלחימה התרחשה בעזה. אף על פי שרוב הפעילות של בית החולים התקיימה במחלקות מאולתרות תת-קרקעיות, התנהלה ההתנסות כסדרה.

לאחר שלושה שבועות, כאשר צה"ל התחיל את המתקפה בלבנון, בוקר אחד נשמעו אזעקות רבות בצפון, והחלו שיגורי טילים מלבנון לעבר מדינת ישראל וירי וטי הטיילים. דובר צה"ל הודיע אז שמסגרות החינוך באזור הצפון יהיו סגורות. יחד עם זאת, כל בתי החולים פעלו והעובדים נדרשו להגיע לעבודה בבית החולים.

נופר, אם לילד בגן ולתינוק בן 8 חודשים בפעוטון, גרה 30 דקות נסיעה מבית החולים, בדירה ללא ממ"ד. בזמן אזעקה, היא ובעלה לוקחים את שני ילדיהם למרחב מוגן המשותף לבניין כולו. באותו בוקר, נופר חששה מאוד לצאת מהבית, לנסוע לבית החולים בדרך חשופה, ואף להשאיר את בעלה להתמודד לבד עם לקיחת ילדיהם למרחב המוגן. נופר התקשרה למנהל הפיזיותרפיה כדי להתייעץ מה עליה לעשות. המנהל הבהיר

באותו היום, מנהל הפיזיותרפיה החליט להודיע לסטודנטים שלא יגיעו להתנסות, למרות שלא ידע עדיין אם נופר תגיע או לא. כמו כן, לא היה בטוח מהן הנחיות האוניברסיטה במצבים אלה. באותו היום צוות הפיזיותרפיה נאלץ לטפל בכל המטופלים, כולל המטופלים של שלושת הסטודנטים אשר לא הגיעו.

במהלך אותו היום התברר שהנחיות האוניברסיטה לכל הסטודנטים בהתנסויות הם שעליהם לנהוג כפי שנדרש מצוות הפיזיותרפיסטים. מידע זה הובהר לסטודנטים במהלך היום הן על ידי האוניברסיטה והן על ידי המנהל והמדריכה.

באחד הימים שבוע לפני סיום ההתנסות שוב עלתה הכוונת בצפון. נופר הגיעה לעבודה, ועל אף שמנהל הפיזיותרפיה ונופר הדגישו בפני הסטודנטים שעליהם להגיע, הסטודנטים בחרו שלא להגיע.

להלן כמה שאלות שראוי לדון בהן בצוות:
האם במצבי מלחמה יש לחייב את עובדי בתי החולים, ובכלל זה הפיזיותרפיסטים, להגיע לעבודה או לאפשר לכל פיזיותרפיסט להחליט בעצמו אם להגיע לעבודה?

האם העובדה שהסטודנטים החליטו בשבוע האחרון שלא להגיע להתנסות עקב המצב הביטחוני קשורה בכך שבשבוע השלישי להתנסות נופר החליטה שלא להגיע לעבודה?

מה החשיבות והתרומה של דוגמא אישית של המדריך לתהליך ההתמקצעות של הסטודנטים?

מקורות

1. הקוד האתי של הפיזיותרפיסטים בישראל (קישור):
http://www.ipts.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Kod_Eti_2018.pdf
2. "מועקה מוסרית בקרב פיזיותרפיסטים: מקורות ודרכי התמודדות", נואית ענבר, יוכבד לויפר, ישראל דורון, כתב העת לקידום הפיזיותרפיה, כרך 23, גיליון 3, 2021 (קישור):
http://www.jipts.com/_Uploads/dbsAttachedFiles/musar27-40.pdf

הצוות ייאלצו לשאת בנטל רב יותר של העבודה, ובכך חלוקת העבודה במחלקה לא תהיה שוויונית.

מקצוענות (Professionalism) - המקצוענות שלנו כפיזיותרפיסטים וכמדריכים קליניים אינה מסתכמת רק במימוניות וטכניקות טיפול והדרכה. כפי שכתוב בקוד האתי שלנו, המקצוענות היא גם: "שיפוט נכון והתנהגות אתית המצופים מאדם שאמון להיות בעל מקצוע טוב..." לכן, במקרה הזה, מקצוענות מחייבת גם לנהוג בדרך מסוימת כלפי המטופלים, כדי לשמש דוגמה לסטודנטים.

ההחלטה להישאר בבית:

אחריות אישית (Individual Accountability) - נופר חשה אחריות אישית כלפי בעלה והילדים. אחריות זו מחייבת אותה למלא את תפקידה כבת זוג וכאם שצריכה להגן על ילדיה.

הטבה (Beneficence) - נופר רוצה להימצא בקרבת ילדיה בעתות של חוסר ביטחון, חשש ופחד ולהיטיב עמם. נוסף על כך, נופר רוצה להיטיב עם חיי נישואיה.

רעות (Collegiality) - בכך שנופר תחליט להישאר בבית ולקחת חלק בהתמודדות בסיטואציה של האזעקה, בעלה עשוי להרגיש שהיא שותפה לו במילוי תפקידם כהורים ובדאגה לביטחון הילדים.

אוטונומיה (Respect for Autonomy) - לכל אדם הזכות להחליט על גורלו. לכן, אם נופר מרגישה שעליה להישאר בבית, אז זכותה לעשות זאת.

כיצד נהגה נופר?

נופר החליטה להישאר בבית באותו היום. אבל למוחרת היא הגיעה לעבודה למרות מצב המלחמה שלא השתנה.

סיכום

החלטתה של נופר להישאר בבית הייתה כרוכה במועקה מוסרית, אשר מתעוררת כאשר אנשי המקצוע יודעים מהי ההתנהגות הנדרשת במצב נתון אך אין באפשרותם לנקוט אותה בשל חסמים שונים².